

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

**Náhrada majetkové a nemajetkové škody
podle občanského zákoníku**

Bakalářská práce

**Compensation of material and non-material detriment under the Civil
Code**

Bachelor thesis

**VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Miroslav DUDA**

**AUTOR PRÁCE
Erika VRÁNKOVÁ**

**PRAHA
2022**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Borotíne, dne 15. 3. 2022

Erika VRÁNKOVÁ

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou náhrady majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku. Rozebírá jednotlivá ustanovení v něm obsažená a vysvětluje je tak, aby byly pochopeny laickou veřejností. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy je velice rozsáhlou problematikou, avšak při podrobném pročtení a porozumění jednotlivým ustanovením ji porozumí každý čtenář této práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

škoda * újma * prevence * odpovědnost * náhrada * zavinění * jednání

ANNOTATION

The thesis deals with the issue of Compensation of material and non-material detriment under the Civil Code. It analyses the individual provisions contained therein and explains them in such a way that they are understood by the general public. Compensation for material and non-material damage is a very extensive issue, but every reader of this work will understand it in detail and understand the individual provisions.

KEYWORDS

damage * detriment * prevention * liability * compensation * fault * conduct

Obsah

Úvod.....	8
1. Právní úprava	10
2. Základní pojmy	10
2.1. Majetková újma - § 2894	10
2.2. Nemajetková újma - § 2894.....	12
3. Zavinění - § 2895.....	12
4. Omezení či vyloučení povinnosti nahradit újmu - § 2896	13
4.1. Limity omezení či vyloučení povinnosti nahradit újmu - § 2898.....	14
5. Vzdání se práva na náhradu škody - § 2899	15
6. Prevence - § 2900	15
6.1. Zakročovací povinnost - § 2901	16
6.2. Oznamovací povinnost - § 2902.....	17
6.3. Následek nezakročení proti hrozící újmě a soudní ochrana - § 2903..	17
6.4. Náhoda - § 2904.....	18
6.5. Nutná obrana - § 2905	18
6.6. Krajní nouze - § 2906	18
6.7. Omluvitelné vzrušení mysli - § 2907.....	19
6.8. Náhrada újmy vzniklé obránci při odvracení hrozící újmy - § 2908	19
7. Povinnost nahradit škodu – obecná ustanovení	20
7.1. Porušení dobrých mravů - § 2909	20
7.2. Porušení zákona - § 2910	20
7.3. Domněnka nedbalosti - § 2911.....	21
7.3.1. Požadovaná úroveň opatrnosti - § 2912.....	21
7.4. Porušení smluvní povinnosti - § 2913	22
7.5. Přičitatelnost újmy způsobené pomocníkem - § 2914	22

7.6. Škoda způsobená několika osobami	22
7.6.1. Škoda způsobená více škůdci - § 2915.....	22
7.6.2. Vypořádání společných škůdců - § 2916.....	23
7.6.3. Vypořádání se skutečným škůdcem - § 2917.....	23
7.6.4. Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě - § 2918	23
7.6.5. Vztah k bezdůvodnému obohacení - § 2919.....	24
8. Povinnost nahradit škodu – zvláštní ustanovení.....	25
8.1. Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání - § 2920.....	25
8.1.1. Zanedbání náležitého dohledu - § 2921	25
8.1.2. Nepříčetnost způsobená vlastní vinou - § 2922	25
8.2. Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi - § 2923	26
8.3. Škoda z provozní činnosti - § 2924	26
8.4. Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným - § 2925	27
8.5. Škoda na nemovité věci - § 2926	27
8.6. Škoda z provozu dopravních prostředků	27
8.6.1. Provoz dopravy a dopravního prostředku - § 2927	27
8.6.2. Fikce provozovatele dopravního prostředku - § 2928	28
8.6.3. Zneužití dopravního prostředku - § 2929.....	28
8.6.4. Právní domněnka stanovící za provozovatele vlastníka - § 2930.....	28
8.6.5. Odcizení nebo ztráta věci - § 2931.....	28
8.6.6. Střet provozů - § 2932.....	29
8.7. Škoda způsobená zvířetem.....	29
8.7.1. Náhrada škody způsobené zvířetem - § 2933.....	29
8.7.2. Privilegovaná zvířata - § 2934.....	29
8.7.3. Svémocné odnětí zvířete - § 2935	30

8.8. Škoda způsobená věcí	30
8.8.1. Škoda při použití vadné věci - § 2936	30
8.8.2. Škoda způsobená věcí samou od sebe, jejím pádem nebo vyhozením - § 2937	30
8.8.3. Zřícení budovy nebo odloučení její části - § 2938	30
8.9. Škoda způsobená vadou výrobku	31
8.9.1. Výrobek, výrobce, kvazivýrobce, dovozce - § 2939	31
8.9.2. Dodavatel - § 2940	31
8.9.3. Vadnost výrobku - § 2941	32
8.9.4. Liberační důvody - § 2942.....	32
8.9.5. Omezení ochrany při škodě na věci - § 2943	33
8.10. Škoda na převzaté věci - § 2944	33
8.11. Škoda na odložené věci - § 2945	33
8.12. Škoda na vnesené věci	34
8.12.1. Ubytovací služba, vnesená věc, liberace - § 2946	34
8.12.2. Výluka z náhrady škody - § 2947	34
8.12.3. Rozsah náhrady škody - § 2948.....	34
8.12.4. Lhůty pro uplatnění práva - § 2949	34
8.13. Škoda způsobená informací nebo radou - § 2950.....	35
9. Způsob a rozsah náhrady – obecná ustanovení.....	35
9.1. Způsob náhrady újmy - § 2951	35
9.2. Rozsah náhrady škody - § 2952.....	37
9.3. Snížení náhrady – moderační právo soudu - § 2953.....	37
9.4. Uspokojení poškozeného z věcí nabytých škůdcem za získaný majetkový prospěch - § 2954	38
9.5. Určení výše náhrady soudem - § 2955.....	38

10.	Způsob a rozsah náhrady – Náhrada při újmě na přirozených právech člověka.....	38
10.1.	Obecná ustanovení	38
10.1.1.	Následek porušení přirozeného práva člověka - § 2956	38
10.1.2.	Okolnosti zvláštního zřetele hodné - § 2957	39
10.2.	Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení.....	39
10.2.1.	Náhrada majetkové újmy při ublížení na zdraví - § 2958 ...	39
10.2.2.	Blízké osoby jako sekundární oběti - § 2959.....	39
10.2.3.	Náklady spojené s péčí o zdraví - § 2960	40
10.2.4.	Náklady pohřbu - § 2961	40
10.3.	Peněžité dávky.....	40
10.3.1.	Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti - § 2962.....	40
10.3.2.	Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti - § 2963.....	40
10.3.3.	Náhrada za ztrátu na důchodu - § 2964	41
10.3.4.	Náhrada bezplatně poskytované práce - § 2965.....	41
10.3.5.	Náhrada nákladů na výživu pozůstalým - § 2966.....	41
10.3.6.	Výpočet náhrady nákladů na výživu - § 2967	41
10.3.7.	Odbytné - § 2968	42
11.	Způsob a rozsah náhrady – zvláštní ustanovení.....	42
11.1.	Náhrada při poškození věci - § 2969.....	42
11.2.	Náhrada při poranění zvířete - § 2970	42
11.3.	Náhrada nemajetkové újmy - § 2971	43
	Závěr.....	44
	Seznam literatury	45

Úvod

V mé práci nesoucí název Náhrada majetkové a nemajetkové újmy dle občanského zákoníku se budu věnovat stručné charakteristice jednotlivých ustanovení týkající se náhrady majetkové a nemajetkové újmy.

Práce je členěna na hlavní kapitoly nesoucí názvy jednotlivých oddílů, dále na podkapitoly nesoucí názvy pododdílů a nižší kapitoly pojednávající o jednotlivých paragrafech.

Autorka práce předpokládá, že čtenář bude mít při sobě občanský zákoník a číst práci s návazností na jednotlivé paragrafy, na které kapitoly odkazují.

Autorka práce si klade za cíl vytvořit čtenářům stručný, snadno pochopitelný a ucelený vhled do problematiky náhrady majetkové a nemajetkové újmy.

Ustanovení občanského zákoníku v oblasti náhrady újmy má obecný charakter pro ostatní oblasti soukromého práva. Je namístě jej tedy použít v případech, kdy není speciální úprava dané odpovědnosti zakotvena v jiném zákoně. Sám občanský zákoník obsahuje několik speciálních případů odpovědnosti, které se uplatní před jeho obecnými ustanoveními.

Právní úprava občanského zákoníku se snaží působit především prevenčně, ale také reparačně a satisfakčně. Dává si za úkol, aby byla poškozenému nahrazena újma plně uvedením věci do původního stavu, což si klade občanský zákoník jako hlavní cíl celé náhrady škody, anebo v penězích, dále také aby mu byla uhrazena případná nemajetková újma formou peněžitého zadostiučinění za vytrpěnou bolest a ztížené společenského uplatnění.¹

Je důležité upozornit, že občanský zákoník na rozdíl od zákoníku trestního neplní represivní funkci. Nemá za úkol udělovat škůdci postih za jeho čin. Pokud škůdce svým jednáním naplní znaky některé ze skutkových podstat trestného činu nebo přestupku, hradí sice újmu dle zákoníku občanského, ale trestání je vyhrazeno právu trestnímu nebo správnímu.

Důležitým bodem pro úvod do problematiky náhrady majetkové a nemajetkové škody jsou základní pojmy. Majetková, tedy materiální újma je označována za škodu, zatímco v případě nemajetkové újmy hovoříme o újmě,

¹ ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 14. doplněné vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy učební texty. ISBN 978-80-7400-583-1.

protože se nepromítá do fyzického jmění ani vlastnictví osoby, ale čistě do vnitřních pohnutek a psychického stavu osoby. Nemusí se tedy projevit při každé vzniklé škodě.

1. Právní úprava

Předcházení vzniku majetkové a nemajetkové újmy, její řešení i náhradu nám definuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále NOZ), konkrétně v Hlavě III., Závazky z deliktů, Díl 1, § 2894–2971. Bližší specifika v konkrétních případech určují zvláštní zákony.

V této práci se budu zabývat pouze úpravou majetkové a nemajetkové újmy ve výše zmíněném občanském zákoníku. Náhradou škody se v tomto smyslu zabývají i jiné právní předpisy jako například pracovní, obchodní či trestní právo, jejichž ustanovení využijeme ve veškerých případech, které jsou v nich přesněji definované. Občanského zákoníku užijeme v obecné rovině v ostatních případech, které nejsou v těchto předpisech uvedeny. Lze říct, že občanského zákoníku užijeme v případech, kdy škoda vznikne porušením povinnosti nepoškozovat státem chráněný zájem.

Občanský zákoník dále dělí v Hlavě III., Závazcích z deliktů, Dílu 1 nesoucího název Náhrada majetkové a nemajetkové újmy paragrafy do níže uvedených Oddílů:

- I. Oddíl 1 – Základní ustanovení,
- II. Oddíl 2 – Povinnost nahradit škodu,
 - a. Pododdíl 1 – Obecná ustanovení,
 - b. Pododdíl 2 – Zvláštní ustanovení,
- III. Oddíl 3 – Způsob a rozsah náhrady,
 - a. Pododdíl 1 – Obecná ustanovení,
 - b. Pododdíl 2 – Náhrada při újmě na přirozených právech člověka,
 - c. Pododdíl 3 – Zvláštní ustanovení.²

2. Základní pojmy

2.1. Majetková újma - § 2894

O majetkové újmě hovoříme v případě, kdy se jedná o újmu na jmění, kterou označujeme a hovoříme o ní jako o škodě, protože je možno ji vyjádřit

² ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012.

všeobecným ekvivalentem, tj. v penězích³ a je nutno ji na rozdíl od nemajetkové újmy vždy nahradit a to uvedením věci do původního stavu nebo, nelze-li toho to cíle dosáhnout nahradit ji peněžitým plněním.

Obecně za majetkovou újmu považujeme ztrátu na právem chráněném statku. Právem chráněným statkem je myšlen statek, který právo uznává za hodný náhrady. Každá újma nemusí být právně relevantní, například pokud zloděj ukradne věc, kterou hodlá užívat, ale třetí osoba mu ji znehodnotí, což učiní věc nepoužitelnou.⁴ Jen těžko bude v takovém případě zloděj žádat náhradu za vzniklou újmu, která mu vznikla na kradené věci.

Za jmění osoby považujeme souhrn jejího majetku včetně jejích dluhů, proto považujeme za škodu i vznik dluhu. Pokud tedy z protiprávní činnosti někoho vznikne osobě dluh, má právo na jeho náhradu a to buď zproštěním dluhu nebo uhrazením dluhu škůdcem vůči věřiteli. Cílem náhrady škody je tedy vyrovnání rozdílu mezi stavem, který vznikl z důvodu vzniku škody a stavem, který by hypoteticky byl, kdyby škoda nevznikla.

Občanský zákoník upřednostňuje náhradu škody v podobě uvedení věci do původního stavu před peněžitou náhradou. Uvedení věci do původního stavu podle občanského zákoníku odpovídá opravdové kompenzační funkci náhrady škody.

Občanský zákoník rozlišuje mezi újmou způsobenou porušením zákonné povinnosti a újmou vzniklou z porušení povinnosti stanovené smlouvou. Pokud se jedná o porušení povinnosti stanovené smlouvou, nezáleží na tom, zda škůdce újmu zavinił. Automaticky nese odpovědnost za porušení smlouvy. Má ale možnost prokázat, že splnění smlouvy bránila mimořádná, nepředvídatelná, překvapivá a nepřekonatelná překážka, která vznikla nezávisle na jeho vůli. Za takovou překážku považuje tzv. vyšší moc – živelné pohromy, válka apod.⁵

³ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1,

⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1496-1499. ISBN 978-80-7400-287-8,

⁵ ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 14. doplněné vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy učební texty. s. 193. ISBN 978-80-7400-583-1.

2.2. Nemajetková újma - § 2894

O nemajetkové neboli imateriální újmě můžeme hovořit v jakémkoli případě, kdy újma pro poškozeného neznamená přímou ztrátu majetku. Nelze ji totiž vyjádřit v penězích. Jako příklad lze uvést újmu na cti. Postih formou náhrady nemajetkové újmy náleží pouze pokud byla stranami výslovně ujednána nebo povinnost výslovně určuje zvlášť zákon. Náhradu nemajetkové újmy nelze nijak nahradit, lze ji pouze tzv. vyvážit či zmírnit její následky, proto probíhá formou zadostiučinění.

Majetková škoda je nahrazována v každém případě, oproti tomu nemajetková újma je nahrazována jen v případech, kdy to stanoví zvlášť zákon nebo se strany dohodnou. Náhrada nemajetkové újmy není podmíněna vznikem a náhradou škody majetkové. Může tedy existovat i bez újmy na jmění člověka.

Imateriální újma může být i „vedlejším“ produktem újmy materiální např. v podobě práva na cenu zvláštní obliby, což v praxi znamená, že osoba utrpěla újmu na věci materiální hodnoty a navíc k ní měla zvláštní emoční vztah, který je potřeba nahradit, k takovému případu může dojít např. při zranění či smrtelném zranění zvířete chovaného jako domácího mazlíčka.

Taxativní výčet případů, kdy zákoník stanovuje povinnost hradit nemajetkovou újmu:

- protiprávní zásah do přirozených práv člověka (§ 2956),
- poškození věci ze svévole nebo škodolibosti (§ 2969 odst. 2) – zde bude poškozený žádat zaplacení ceny zvláštní obliby,
- osobě, které újmu (třeba i ne vlastní) důvodně pocítují jako osobní neštěstí (§ 2971),
- zájezd (újma na narušení dovolené, § 2543),
- porušení základních členských práv člena spolku závažným způsobem (§ 261).

3. Zavinění - § 2895

V § 2895 nám občanský zákoník říká:

„Škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.“⁶

Při soudním jednání je povinný poškozený dokazovat, že mu vznikla újma, jak je újma veliká, že k ní došlo porušením právní povinnosti a souvislost mezi vzniklou újmou a právní povinností tzv. příčinnou souvislost. U škůdce se nedbalostní nevědomé zavinění ze zákona předpokládá tudíž musí prokazovat, že újmu nezavinil. Eventuální úmyslné zavinění se musí snažit prokázat poškozený.

Příčinnou souvislostí neboli kauzálním nexusem se rozumí vztah mezi porušením právní povinnosti (zejména protiprávním jednáním) a škodným následkem (újmou). Jedná se o nezbytný bod vzniku povinnosti k náhradě škody. Je nutno ji rozlišovat od pojmu zavinění, neboť příčinná souvislost nezávisí na vůli škůdce. Existence oné příčinné souvislosti musí být věrohodně prokázána. Důkazní břemeno v jejím prokazování nese poškozený.⁷

4. Omezení či vyloučení povinnosti nahradit újmu - § 2896

Občanský zákoník v § 2896 myslí též na ochranu poškozeného a to ve smyslu nemožnosti odvolat či předem zavrhnout plnění z odpovědnosti za škodu škůdcem. Občanský zákoník vylučuje možnost jednostranným jednáním omezit nebo i úplně vyloučit povinnost k náhradě újmy.

Omezení povinnosti k náhradě újmy lze dosáhnout pouze oboustranným jednáním škůdce a poškozeného v rámci limitů stanovených občanským zákoníkem v § 2898.

Jako příklad neoprávněného oproštění se od povinnosti k náhradě újmy lze uvést cedulky v pohostinských zařízeních ve znění „Za odložené věci neručíme“. Takováto upozornění jsou pouze zdánlivá, nemají žádnou právní relevanci. Pokud jsou splněny všechny podmínky pro náhradu škody, může se poškozený náhrady domáhat. Oproti tomu ale varování typu „Pozor, neparkovat, padají části fasády“ mohou být brány jako relevantní upozornění pro přizpůsobení budoucího chování a možnosti ovlivnit či úplně odstranit vznik škody, jelikož je

⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbírká zákonů. 2012,

⁷ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

možný vznik škody blíže specifikován a každý může svůj automobil zaparkovat na bezpečnější místo.

4.1. Limity omezení či vyloučení povinnosti nahradit újmu - § 2898

Základní zásadou při dohodě o omezení či vyloučení povinnosti nahradit újmu je, že jednání, kterým se škůdce a poškozený dohodnou o omezení povinnosti nahradit újmu musí proběhnout před vznikem škody nikoli až po. V tom případě by se jednalo o prominutí.⁸

„Občanský zákoník zakazuje vyloučit nebo omezit povinnost hradit újmu tehdy, je-li újma způsobena:

- 1. člověku na jeho přirozených právech*
- 2. úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, nebo*
- 3. slabší straně.“⁹*

V bodě číslo 1, zásahu do přirozených práv člověka, se rozumí uskutečnění náhrady majetkové škody, ale i nemajetkové újmy. V případě zásahu do přirozených práv člověka není brán ohled na zavinění. Plnění nastává i v případě, že jednání škůdce nebylo úmyslné ani nedbalostní. Občanský zákoník považuje přirozená práva člověka za tak výjimečná, že neopravňuje jejich nositele k odmítnutí plnění náhrady a zakazuje udělit souhlas se zásahem do těchto práv.

V bodě číslo 2, úmyslná či hrubá nedbalost, je potřeba vysvětlit pojem hrubé nedbalosti. Hrubou nedbalostí je myšlena vyšší míra intenzity nedbalosti bez ohledu na úroveň škůdce, zda věděl, že svým činem může škodu způsobit či nevěděl. Jednoduše řečeno se hrubá nedbalost stane pouze neopatrnému člověku, který neplní řádně své povinnosti. Jako příklad lze uvést opětovné neseznámení se s předpisy důležitými pro výkon funkce či povolání a jejich následné ač nevědomě nedbalé porušení.

Bod číslo 3 hovoří o pojmu „slabší strana“. Slabší strana nemá svou pevnou definici, nechává uvážení o eventuální možnosti, že jedna ze stran je stranou

⁸ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1504-1509. ISBN 978-80-7400-287-8,

⁹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1504-1509. ISBN 978-80-7400-287-8.

slabší na uvážení zákonodárce v návaznosti na konkrétní případ. Možným důvodem pro označení strany jako „slabší“ může být například nedostatečný věk.

5. Vzdání se práva na náhradu škody - § 2899

S ohledem na vlastnictví nemovitosti je možné se vzdát práva na náhradu škody smluvním jednáním a zanesením do katastru nemovitostí. Takové právní jednání zavazuje a působí i vůči pozdějším vlastníkům. Jako příklad lze uvést sousedský vztah, kdy si jeden ze sousedů bude zřizovat např. dílnu na svém pozemku a za to, že přijme určitá opatření vůči druhému sousedovi se domluví, že tento soused se vzdá nároku na náhradu případně vzniklé újmy a nechá to zanést do katastru nemovitostí. Tím vzniká služebnost na nemovitosti vůči prvnímu ze sousedů.

V § 2899 NOZ je uvedeno: *„Kdo pro sebe přijal nebezpečí oběti, byť tak učinil za takových okolností, že to lze považovat za neprozřetelné, nevzdal se tím práva na náhradu proti tomu, kdo újmu způsobil.“*

Toto ustanovení lze chápat několika způsoby. Můžeme zde hovořit o termínu, který též NOZ používá a tím je „riziko oběti“, čímž je myšleno, že oběť na sebe přijímá dobrovolně riziko, při kterém hrozí újma na státem chráněném statku. Můžeme toto riziko vnímat například jako dobrovolné nasednutí do auta k opilému řidiči. Připuštění takového rizika ale nemusí znamenat vzdání se práva na náhradu újmy, neboť riziko by mělo být přiměřené vztahu k cíli, kterého chceme dosáhnout. Riziko může být přijato různými způsoby nevyjímaje konkludentního jednání (souhlas učiněný jiným než slovním způsobem). Případná vzniklá újma musí být následkem daného přijatého rizika a být s ním v příčinné souvislosti. Nevnímáme tedy jako újmu takovou újmu, kterou například způsobí třetí strana.¹⁰

6. Prevence - § 2900

Z § 2900 jasně vyplývá logická věc, že každý by se měl chovat tak, aby nedošlo k újmě na svobodě, životě, zdraví či vlastnictví jiného člověka. Toto ustanovení má podpůrnou právní povahu. Soud by měl vždy zjistit, zda došlo k porušení právní povinnosti.

¹⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1510-1511. ISBN 978-80-7400-287-8.

Svoboda je zde brána jako možnost volného pohybu, bez vnějšího omezení.

Co se týče náhrady vzniklé újmy při smrti člověka, v občanském právu nehraje smrt tak velkou roli jako v právu trestním, protože náhrada vzniklé újmy ze smrti člověka směřuje vůči jeho blízkým, tudíž pokud nemá zemřelý žádné blízké, vzniká škůdci menší povinnosti náhrady škody a to převážně ve formě náhrady nákladů vynaložených na pohřeb.

Zdravím je myšlena újma formou nemoci nebo úrazem. Nelze se totiž orientovat definicí danou Světovou zdravotnickou organizací WHO ve znění: „Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a nejen přítomnost nemoci nebo vady.“¹¹ Toto tvrzení je ovšem velmi obtížné následovat v případech, kdy je nutné určit, zda došlo k újmě a zda je potřeba újmu nahrazovat. Posuzování takovéto komplexní pohody člověka by bylo velice obtížné a těžko určitelné, zda daný stav rozhodila pouze událost, za kterou má náležet náhrada.

Vlastnictví je pojem definovaný občanským zákoníkem v § 1011: „Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím“.¹² Do vlastnictví lze zasáhnout několika různými způsoby, ať se bavíme o odnětí věci, zatížení, poškození nebo jiným zásahům do použitelnosti věci. Ochrana je poskytována pouze na věci existující, nikoli jako ochrana před ekonomickou ztrátou.

6.1. Zakročovací povinnost - § 2901

Povinnost zakročovací na ochranu jiného se ukládá ve třech zákonem vymezených případech:

- a) vytvořil-li někdo nebezpečnou situaci nebo má-li nad ní kontrolu,
- b) odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami,
- c) může-li někdo podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.¹³

¹¹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1511-1516. ISBN 978-80-7400-287-8,

¹² ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012,

¹³ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1516-1518. ISBN 978-80-7400-287-8.

Situace, kdy má osoba potencionální zakročovací povinnost může nastat například v případě, že je zhoršená kvalita sjezdovky a její provozovatel stále pouští lyžaře na vlek a nechává je lyžovat i přes to, že je vyšší pravděpodobnost úrazu lyžařů. Vlekař sice vydělá více peněz, ale v případě, kdy by se některému z lyžařů něco stalo by při prokázání jeho vědomého jednání v podobě provozování vleku za zhoršené kvality sjezdovky bylo k jeho tíži.

Další možnosti spočívají převážně v lidské pomoci a solidaritě. Jedná se o běžné lidské úkony, ke kterým se může každý z nás „nachomýtnout“. Třeba, když vidíme slepého člověka blížícího se k silnici, po které jede rozjeté auto a evidentně by nestihlo zabrzdit. Zakřičíme tedy na slepce a pokusíme se ho zastavit i jinak než slovně.

6.2. Oznamovací povinnost - § 2902

Smyslem § 2902 je omezení rozsahu či úplné zabránění vzniku újmy. Eventuální škůdce může na svou obranu poukázat na splnění oznamovací povinnosti vyvázat z povinnosti nahradit určitou výši újmy.

Tento paragraf ukládá povinnost k aktivnímu jednání škůdce, který porušil právní povinnost nebo může a má vědět, že ji v budoucnu poruší a oznámí skutečnost bezodkladně. Oznamovací povinnost se logicky plní vůči tomu, komu má uškodit. Poškozený se musí o skutečnosti dozvědět včas, aby byl schopný zasáhnout a případné škodě zabránit nebo zasáhnout proti újmě již vznikající.

6.3. Následek nezakročení proti hrozící újmě a soudní ochrana - § 2903

V odstavci 1 § 2903 nemluvíme o povinnosti, nýbrž o zvláštním druhu preventivního opatření. Jedná se formu doporučení poškozenému, že každý je odpovědný za to, co se děje v jeho sféře a případné následky toho, čemu mohl zabránit jdou za ním. Například neuklidí auto, když je předpověď špatného počasí a krup. K tíži poškozeného se ale přičítá pouze to, pokud nezakročí způsobem, který byl přiměřený okolnostem, což se posuzuje individuálně podle jednotlivých případů.¹⁴

¹⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1518-1522. ISBN 978-80-7400-287-8.

Pokud se bavíme o soudní ochraně, aby ji ten, komu hrozí vážná újma dostal, musí splnit současně dvě podmínky – hrozí vznik vážné újmy a ohrožení je reálné a velmi pravděpodobné. Nejčastějším případem může být hrozba pádu stromu na sousední pozemek a tím pádem poškození majetku souseda.

6.4. Náhoda - § 2904

Náhodně způsobeno újmu je dle § 2904 poškozený nucen strpět bez možnosti získat za ní náhradu. Jedná se o újmu, při které nelze nikomu přičíst její zavinění. Újmu, která vznikla náhodou poškozenému nikdo nehradí. Přihlíží se i k možnému ovlivnění náhody vycházející z osoby škůdce, kdy mohl odstranit prostředek bránící vzniku náhodné újmy či porušit příkaz, který jejímu vzniku brání. Příkaz může vycházet jak z rozhodnutí orgánu veřejné moci, tak z právního předpisu. Jednání musí dále vykazovat příčinnou souvislost s následkem a škůdce musí jedna zaviněně. V tomto případě stačí nedbalost.

6.5. Nutná obrana - § 2905

Nutná obrana je jedním z institutů vylučujících protiprávnost. V občanském zákoníku je zakotvena v § 2905. Pokud někdo jedná v jejích mezích, není právně odpovědný. Jedná se o zvláštní případ svépomoci, kdy je možné zasáhnout proti vznikající újmě, tj. odvrátit útok jako protiprávní čin jiného člověka, kterým zasáhneme do práv útočnicka. Odvracet lze pouze bezprostředně hrozící nebo trvající útok od sebe či někoho jiného, který hrozí přímo a bezprostředně a nesmí být zcela zjevně nepřiměřená.

Jako příklad lze uvést násilníka, který přepadne dívku. Dívce se z jeho sevření podaří vymanit a utéct, muž zůstává ležet na zemi. Dívka se vrací pro kabelku, kterou při souboji ztratila, ale muž se již začíná zvedat a natahovat po ni ruku. Dívka muže tedy kopne, způsobí mu tím zlomeninu ruky a uteče. V případě, kdy by muž žádal o náhradu újmy by mu měla být zamítnuta, neboť dívka takto jednala z důvodu bezprostředně hrozícího útoku.

6.6. Krajiná nouze - § 2906

Krajiná nouze je dalším institutem vylučujícím právní odpovědnost. Zákoník udává v § 2906, že kdo byť vědomě způsobí újmu druhému, není povinen ji hradit při splnění zákonem daných podmínek. Jedná se o rozpor ve dvou věcech, kdy je možné zachránit pouze jednu a druhá je obětována.

O krajní nouzi hovoříme na rozdíl od nutné obrany jen v případě, kdy je nebezpečí újmy přímo hrozící. Není tedy přípustná obrana v krajní nouzi tam, kde nebezpečí pominulo, či bude hrozit v budoucnu. Další podmínkou pro naplnění krajní nouze je následek jednání v krajní nouzi. Ten nesmí být stejně závažný nebo závažnější než újma, která hrozila. Při vybírání možností pro jednání v krajní nouzi je nutné vybrat možnost, která způsobí žádnou nebo nejmenší újmu.¹⁵

Důvodová zpráva zákonodárce obsahuje příklad, kdy vypukl požár řadových domů. Majitel třetího domu, když vidí, že se požár nezastavuje rozhodl strhnout druhý dům v pořadí a zachránit tím svůj vlastní tj. třetí dům. Takové jednání by mělo podle zákonodárce naplňovat znaky krajní nouze a tím by byl majitel třetího domu vyloučen z povinnosti nahradit vzniklou újmu, neboť by pravděpodobně druhý dům podlehl zkáze stejně.

6.7. Omluvitelné vzrušení mysli - § 2907

O omluvitelném vzrušení mysli můžeme hovořit v případě, kdy se člověk nacházel v náročné situaci, která vzbuzuje silné rozrušení – hovoříme například o strachu o svůj život nebo život blízké osoby. Setkávat se s tímto institutem budeme převážně při posuzování nutné obrany a krajní nouze. Jako příklad lze uvést, že při hašení požáru ve vlastním bytě vytopí hasící osoba byty sousedů ačkoli by bývalo stačilo zadusit oheň přikrývkou.

6.8. Náhrada újmy vzniklé obránci při odvracení hrozící újmy - § 2908

Ten, kdo odvrací nebezpečí má právo na náhradu újmy, která mu při odvracení hrozící újmy vznikla a to nejen ze strany škůdce, ale i ze strany toho, v jehož zájmu jednal. Zde je ale podmínka, že náhrada musí mít rozsah přiměřený tomu, jakou újmu obránce odvrátil.

¹⁵ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1527-1531. ISBN 978-80-7400-287-8.

7. Povinnost nahradit škodu – obecná ustanovení

7.1. Porušení dobrých mravů - § 2909

Co jsou to vlastně dobré mravy? To, co dělá většina společnosti lze považovat za normu. Dobré mravy jsou proto ustálené chování lidí, které není nijak regulováno, ale společností je považováno za „správné“.

Své uplatnění má toto ustanovení především v případě, kdy daný čin ještě není zakotvený v právním systému, ale společnost ho vnímá jako protiprávní.

Jednání, které lze označit jako porušení dobrých mravů musí být vždy úmyslné a to bez ohledu na to, zda osoba vnímá, že porušuje dobré mravy.

7.2. Porušení zákona - § 2910

Porušení zákona definuje § 2910 - „*Východiskem pro určení předpokladů budiž text první věty: „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil.“ Z toho lze dovodit, jaké předpoklady musejí být splněny:*

1) *protiprávní čin („... poruší povinnost stanovenou zákonem... a zasáhne... do absolutního práva...“),*

2) *škoda („... škůdce... nahradí poškozenému...“),*

3) *příčinná souvislost mezi protiprávním činem a škodou („... co tím způsobil.“),*

4) *zavinění („... vlastním zaviněním...“).¹⁶*

Občanský zákoník rozlišuje případy, kdy je zasaženo absolutní právo (např. vlastnické právo), působící vůči každému anebo právo relativní, které působí jen mezi stranami. Nevzniká tedy povinnost náhrady škody v případě, kdy bylo sice zasaženo relativní právo ze zákonné povinnosti, ale daná zákonná povinnost nebyla stanovena pro ochranu poškozeného relativního práva. Jako příklad lze uvést řidiče, který způsobil dopravní nehodu jízdou při vysoké nepovolené rychlosti a poškodil osobu, která měla splnit smluvní povinnost (zaplacení kupní smlouvy). Svou povinnost, vyplývající ze smlouvy tudíž nesplnila z důvodu dopravní nehody. Škůdci nevzniká povinnost k náhradě škody

¹⁶ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1542. ISBN 978-80-7400-287-8.

z porušení poškozeného smluvní povinnosti, protože povinnost dodržovat rychlost je stanovena především pro ochranu osob a majetku.¹⁷

7.3. Domněnka nedbalosti - § 2911

V § 2911 nalezneme vyvratitelnou právní domněnku, při které pokud škůdce poškozenému způsobí škodu porušením zákonné povinnosti, bere se to, jako by škodu zavinil z nedbalosti. Povinnosti dokázat případné nevědomé jednání má škůdce, který se kvůli tomuto ustanovení může dostat do důkazní nouze. Důkazní nouzí se rozumí stav, kdy není dostatek důkazních prostředků. V tomto případě je důkazní nouzí „znevýhodněn“ škůdce, který nemá čím by se obhájil ve svůj prospěch a dokázal, že škodu způsobil nevědomě. Neprokáže-li totiž nevědomé zavinění, je povinen škodu nahradit.

7.3.1. Požadovaná úroveň opatrnosti - § 2912

V § 2912 nám občanský zákoník představuje další 2 vyvratitelné domněnky.

V odst. 1 obecná domněnka nedbalého jednání, podle které nedbale jedná každý, kdo nejedná tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat. Zákon zde vychází z předpokladu, že každá svéprávná osoba je schopna užívat svého rozumu tak, aby předešla vzniku škody.

V odst. 2 pak zvláštní domněnka nedbalého jednání, která reflektuje škůdce, který je v kvalifikované pozici. Být v kvalifikované pozici znamená, že osoba dala najevo zvláštní znalost či dovednost, anebo se zavázala k činnosti, ke které tuto zvláštní znalost či dovednost potřebuje a i přes to, že touto znalostí či dovedností disponuje ji k odvrácení či zamezení škody nevyužil.

Jedná se tedy o rozlišení dvou tzv. standardů náležité péče uplatňované na osobě škůdce. V prvním případě se jedná o standard, který lze očekávat od každého a v druhém případě míru zvýšenou, kterou očekáváme od odborníka ať opravdového či takového, který svou odbornost finguje.¹⁸

¹⁷ ACHOUR Gabriel, Pelikán M. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2015, s. 48. ISBN 978-80-7418-231-0,

¹⁸ ELISCHER David, a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-382-7.

7.4. Porušení smluvní povinnosti - § 2913

Paragraf č. 2913, odst. 1 hovoří o náhradě vzniklé újmy v případě porušení smluvní povinnosti, čímž vychází z předpokladu, že mezi osobami došlo k dobrovolně a vědomě převzaté povinnosti vzniklé ze smluvního závazku dvou stran.

Odstavec 2 nám říká, že nezletilý, tudíž ten, kdo nenabyl způsobilosti k právním úkonům nebo ten, koho sužuje duševní porucha též nahradí vzniklou újmu v případě, že byl schopen ovládnout své jednání a věděl, jaké mohou být následky takového jednání.

7.5. Přičitatelnost újmy způsobené pomocníkem - § 2914

V § č. 2914 se občanský zákoník zabývá případy, kdy nese nadřízený povinnosti nahradit vzniklou újmu, kterou způsobil jeho pomocník. Podstatou tohoto ustanovení je, že ten, kdo prospívá z práce pomocníka by měl nést odpovědnost za jeho selhání. V případě pomocníkovy selhání se jeho nadřízenému připíše jednání pomocníka bez ohledu na to, zda o rizicích a selhání svého pomocníka věděl. Výjimkou z nesení břemena odpovědnosti za svého pomocníka je, pokud se daný pomocník zavázal vykonat činnost samostatně. V takovém případě je nadřízený odpovědný ručitelským závazkem eventuálního porušení povinnosti pečlivého výběru či dostatečného dohledu.

Pomocníkem rozumíme člověka, který je použit při činnosti jiného, nejedná tedy vlastním jménem ani na vlastní riziko. Hlavní hledisko v roli pomocníka je podřízenost, kterou může a nemusí zakládat smluvní vztah, nezáleží přitom zda vykonává činnost za úplatu či zda je stálým nebo příležitostným pomocníkem.

7.6. Škoda způsobená několika osobami

7.6.1. Škoda způsobená více škůdci - § 2915

Často se můžeme setkat s případy, kdy újmu způsobí více škůdců. V tomto případě může poškozený žádat náhradu po jednom nebo více z nich, maximálně však do výše vzniklé újmy. Škůdci tak plní dle zásady solidarity společně a nerozdílně do doby, než je nárok na náhradu uspokojen.¹⁹

¹⁹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1581-1585. ISBN 978-80-7400-287-8.

Podle odstavce 2 § 2915 může soud změnit výše uvedenou solidaritu na dílčí povinnost jednotlivých škůdců a to jen v případech, které jsou tohoto zvláštního zřetele hodné vyjma případy, které jsou v tomto odstavci výslovně uvedené:

- pokud se některý škůdce vědomě účastnil na způsobení újmy jiným škůdcem nebo ho podněcoval či podporoval – klasicky označován jako spolupachatel, organizátor, návodce či pomocník,
- pokud lze připsat celou újmu každému škůdci, byť jednali nezávisle,
- pokud má škůdce hradit újmu způsobenou pomocníkem a vznikla-li povinnost k náhradě také pomocníkovi.²⁰

7.6.2. Vypořádání společných škůdců - § 2916

V § 2916 dochází k ochraně škůdce, který v solidaritě odčinil újmu poškozenému celou nebo sice částečně, ale stejně ve větší míře než byla výše újmy, kterou způsobil on sám.

Vzniká mu tedy nárok na vypořádání se s ostatními škůdci dle podílu, který na škodě způsobil. Jednotlivé podíly jsou však těžce určitelné. Závisí tedy na dokazování u soudu a následně na jeho rozhodnutí, jakou výši kterému škůdci dá za vinu.

7.6.3. Vypořádání se skutečným škůdcem - § 2917

Následující § 2917 bere v potaz skutečnosti, jako jsou např.: odpovědnost za pomocníka, škoda na věci převzaté k plnění závazku způsobená třetí osobu, škoda na odložené věci způsobená třetí osobou apod. Laicky řečeno tedy vzniká nárok na náhradu škody tomu, kdo škodu za opravdového „pachatele“ zaplatil či odčinil.

7.6.4. Spoluúčast poškozeného na vzniklé újmě - § 2918

Poškozenému se snižuje či vylučuje nárok na náhradu škody v případě, že k jejímu vzniku napomohli okolnosti, které mu lze přičíst. Takový stav může nastat zejména ze dvou okolností. První z nich je aktivní jednání poškozeného, kterým se podílí na eventuálním vzniku újmy a druhá je pasivita – záměrné nepřijetí takových opatření, který by vzniku či zvětšení újmy zabránila.²¹

²⁰ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012, §2915,

²¹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1587-1590. ISBN 978-80-7400-287-8.

7.6.5. Vztah k bezdůvodnému obohacení - § 2919

Smyslem § 2919 je, aby se fyzická, právnická či jiná osoba bezdůvodně neobohacovala bez spravedlivého důvodu na úkor někoho jiného. Předpokladem pro odpovědnost za škodu z důvodu bezdůvodného obohacení je pouhý vznik takového obohacení, není vyžadování ani zavinění obohaceného ani jeho jednání, které vedlo k takovému obohacení. Prokázat bezdůvodné obohacení musí ochuzený.

„O bezdůvodné obohacení jde především v těchto případech:

- plnění bez právního důvodu,*
- plnění z právního důvodu, který odpadl,*
- plnění za jinou osobu, jež měla plnit sama,*
- protiprávní užití cizí hodnoty.“²²*

Zákon též stanovuje, co není bezdůvodným obohacením zejména u případů, ve kterých by snadno mohlo docházet k pochybnostem. Bezdůvodným obohacením dle zákona není přijetí dluhu, který je již promlčen, dále přijetí neplatného dluhu z důvodu nedostatku formy či případ, kdy někdo někoho obohatí s úmyslem darovat, případně pokud se jedná o společenské služby – jedná se např. o spropitné.

Při nápravě bezdůvodného obohacení má za úkol obohacený vrátit vše čím je obohacen ochuzenému. V případě hromadně určených věcí se navrácí věci stejného druhu, množství a kvality. U individuálně určených věcí se vydává tato konkrétní věc. V případě jejího ztracení, poškození apod. se vydá peněžitá náhrada ve výši obvyklé ceny dané věci.

Nárok na náhradu z důvodu bezdůvodného obohacení je třeba u soudu uplatnit do 10 let, v případě úmyslného obohacení ve lhůtě do 15 let ode dne, kdy k obohacení došlo.

²² ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 14. doplněné vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy učební texty. s. 212. ISBN 978-80-7400-583-1.

8. Povinnost nahradit škodu – zvláštní ustanovení

8.1. Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání - § 2920

Toto ustanovení nám připomíná, že odpovědnost za způsobenou újmu nese pouze ten, kdo je deliktně způsobilý, tj. může posoudit následky svého chování a své chování ovládat. Deliktní způsobilost není dána věkem, za určitých okolností může být deliktně způsobilé i nezletilé dítě či nepříčetná osoba – osoba trpící duševní poruchou.

V odstavci 2 § 2920 jsou uvedeny možnosti, kdy lze založit povinnost k náhradě u deliktně nezpůsobilé osoby. Uvedenou podmínkou jsou majetkové poměry škůdce a poškozeného se zřetelem na chudé poškozené a bohaté škůdce. Jako příklad lze uvést dítě pocházející z bohatší rodiny navštěvující základní školu, které rozbije okno starší paní, která žije v domě sama a z důchodu si nemůže dovolit okno vyměnit. V takovém případě bude užit tohoto pravidla a rodina škůdce uhradí poškozené výměnu okna.

8.1.1. Zanedbání náležitého dohledu - § 2921

V § 2921 se klade důraz na osoby, kterým jsou nezletilí či duševně nemocní lidé svěřeni do péče a mají nad nimi držet dohled a působit výchovně.

Dozorčí osobou jsou myšleny rodiče společně a nerozdílně, za nepřítomnosti jednoho rodič druhý, dále pak osvojitel, pěstoun, partner žijící s rodičem ve společné domácnosti, příbuzný, soudem stanovený opatrovník, léčebné zařízení apod.

8.1.2. Nepříčetnost způsobená vlastní vinou - § 2922

Nepříčetností způsobenou vlastní vinou se rozumí stav, do kterého se přivede osoba sama např. požitím alkoholických prostředků či omamných látek a v tomto stavu se pak není s to ovládnout a posoudit následky způsobeného činu.

K solidární náhradě újmy může být přidána osoba, která škůdci „napomáhala“ k dostání se do nepříčetného stavu, lze zde hovořit o svádění k pití alkoholu či půjčování peněz člověku, který je patologickým hráčem apod.

8.2. Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi -

§ 2923

Toto ustanovení dává tomu, kdo se ujme osoby s nebezpečnými vlastnostmi, která jeho pomoc potřebuje, za úkol zvýšený dohled nad jejím jednáním. Ujmutí takovéto osoby znamená poskytnutí útulku či svěřením určité činnosti. Eventuální vzniklou újmu je povinen hradit škůdce a jeho dozor společně a nerozdílně.

Osobou s nebezpečnou vlastností rozumíme osobu trpící duševní, tělesnou nebo charakterovou vlastností. Může se jednat o nebezpečné nakažlivé nemoci, epileptika apod. Dozorčí osoba na sebe riziko dohledu nad osobou s nebezpečnou vlastností musí přijmout vědomě. Poskytnutí útulku znamená poskytnutí přístřeší – v tomto případě jsou ale z odpovědnosti vyloučeny organizace jako je např. nemocnice, psychiatrická léčebna apod. Svěřením činnosti je jakákoli činnost bez ohledu na to, zda je vykonávána za úplatu.²³

8.3. Škoda z provozní činnosti - § 2924

Majitel provozu by měl zpravidla dodržovat příslušné předpisy sloužící k předejití vzniku možné újmy. Nedodržel-li však tato pravidla a nesnažil se újmě předejít, není spravedlivé, aby šla vzniklá újma k tíži poškozeného, tudíž se aplikuje pravidlo, že kdo má z provozu prospěch, uhradí vzniklou újmu poškozenému.

O provozu mluvíme v případě, že se jedná o obchodní nebo podnikatelskou činnost nebo provoz jiného zařízení, které směřuje k zisku.

K újmě musí dojít z provozu jedním ze tří způsobů, kterými jsou:

- z vlastní provozní činnosti – ta je definována ve zřizovací listině,
- věcí použitou při provozní činnosti – jedná se o jakýkoli použitý předmět, přičemž škůdce musí vědět o jeho nebezpečnosti nebo vadě,
- vlivem provozní činnosti na okolí – zejména fyzikální, chemický či biologický vliv.

²³ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1598-1600. ISBN 978-80-7400-287-8.

Majitel provozovny se může z nastalé situace vyvinut v případě, kdy se mu podaří doložit, že udělal vše co mohl pro odvrácení vznikající újmy.²⁴

8.4. Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným - § 2925

Škodou způsobenou provozem zvlášť nebezpečným se rozumí pokud újma spočívá ve zdroji zvýšeného nebezpečí, který okolní svět považuje za zvlášť nebezpečný. V tomto ustanovení již není nutné, aby provoz měl výdělečnou činnost, ale aby korespondoval zařízením, které je zvlášť nebezpečné. Jedná se převážně o provozy, kde se pracuje s výbušninami a třaskavinami, provozy, kde dochází k úniku zvlášť nebezpečných látek, hlubinné doly apod. Obecně za provozovnu zvlášť nebezpečnou bere občanský zákoník takovou provozovnu, kde i přes vynaložení řádné péče nelze předejít vzniku škody.²⁵

Možností, kterou můžou provozovatelé takových to provozů čelit objektivní odpovědnosti za škodu je pojištění.

8.5. Škoda na nemovité věci - § 2926

Ustanovení § 2926 chrání majitele nemovitých věcí před vznikem újmy na nich např. z důvodu stavebních prací, zacházení s chemikáliemi v sousedství apod.

Tato úprava je pro eventuálního škůdce velice přísná, neboť není vyžadováno ke vzniku povinnosti nahradit škodu porušení právní povinnosti a zákon ani nestanovuje žádné liberační důvody k vyvinění se z povinnosti nahradit škodu.

8.6. Škoda z provozu dopravních prostředků

8.6.1. Provoz dopravy a dopravního prostředku - § 2927

Paragrafem č. 2927 se dostáváme do série šesti po sobě jdoucích ustanovení týkajících se škod při provozu dopravních prostředků. Jejich účelem je především apelovat na provozovatele, aby své dopravní prostředky udržovali ve stavu, kterým minimalizují možnost vzniku škody.

²⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1600-1605. ISBN 978-80-7400-287-8,

²⁵ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1605-1609. ISBN 978-80-7400-287-8.

Dopravou, tj. provozem dopravního prostředku rozumíme pohyb prostředku v souvislosti s přepravou osob. Zastavení na křižovatce, semaforu či nouzové zastavení u krajnice nepovažujeme za přerušení provozu. Oproti tomu např. zastavení na parkovišti, kdy dojde k vypnutí pohonu nebo vzdálení se od vozidla je považováno za ukončení provozu.

Rozlišujeme však mezi provozovatelem dopravy, čímž jsou převážně osoby, které provozují dopravu za účelem zisku a nemusejí být při dopravě přímo přítomny a mezi provozovatelem dopravního prostředku, kým je většinou majitel dopravního prostředku, tedy osoba, která se o prostředek stará, platí za něj apod. Provozovatelem dopravního prostředku však nemusí být řidič. Proto, pokud dojde ke vzniku újmy, může provozovatel vozidla požadovat náhradu zaplacené újmy vůči osobě, která dopravní prostředek v daný moment řídila.

8.6.2. Fikce provozovatele dopravního prostředku - § 2928

Při předání vozidla do opravy je vytvořena právní fikce, že provozovatel opravy, tj. ten kdo vzal vozidlo do opravy, se stává po tuto dobu provozovatelem vozidla. K naplnění podstaty tohoto ustanovení postačí i jen zaparkování vozidla na parkoviště u opravy a předání klíčků.

8.6.3. Zneužití dopravního prostředku - § 2929

O zneužití dopravního prostředku lze hovořit v případě, že bylo dopravního prostředku užito bez vědomí nebo proti vůli provozovatele.

V určitém případě je ale provozovatel povinný hradit vzniklou újmu společně se škůdcem. A to v případě, že vzhledem okolnostem či svému postavení o zneužití dopravního prostředku vědět měl a mohl. Jeho podíl při náhradě újmy je tím větší, čím méně překážek musel neoprávněný uživatel překonat, aby se zmocnil dopravního prostředku.

8.6.4. Právní domněnka stanovící za provozovatele vlastníka - § 2930

Pokud nelze na základě jiných skutečností možné určit osobu vlastníka, je za něj považován provozovatel dopravního prostředku.

8.6.5. Odcizení nebo ztráta věci - § 2931

Pokud při nehodě nebo jiném poškození dopravního prostředku dojde k odcizení nebo ztrátě věci osoby, která byla součástí přepravy – jedná se

zejména o movité věci jako zavazadla apod. – nahradí provozovatel vozidla poškozenému újmy pouze v případě, kdy poškozený neměl možnost se o své věci starat v důsledku např. zranění, pomoci dalším osobám apod.

8.6.6. Střet provozů - § 2932

Pokud se střetne více provozovatelů, hradí újmu podle účasti na způsobení vzniklé újmy.

8.7. Škoda způsobená zvířetem

8.7.1. Náhrada škody způsobené zvířetem - § 2933

Ustanovení týkající se škod způsobených zvířetem si klade za úkol chránit společnost před újmou zvířaty způsobenou. Vychází z předpokladu, že kdo vlastní zvíře, čili bytost, která se chová nepředvídatelně na základě pudů a instinktů, vystavuje ostatní riziku takového nebezpečí, proto je povinen nést povinnost uhradit případnou újmu zvířetem způsobenou. Bere se vždy zřetel na majitele zvířete, nikoli na toho, komu ho svěřil do péče, též bez ohledu na to, zda se zvíře zatoulalo či uprchlo.

Je důležité, aby vzniklou újmu činilo zvíře samo ze své vlastní vůle. Není tedy přípustné, abychom pod toto pravidlo zahrnovali i případy, kdy je zvířete využito jako neživé věci nebo bylo např. poničen podvozek auta při převážení zvířete z důvodu jeho vysoké hmotnosti. Dále nelze pod tímto ustanovením akceptovat jednání, kdy je zvíře tzv. zahrnuto do kouta a nemá možnost jiné reakce, než ublížit, jinými slovy je vyprovokováno. Nesmíme zapomenout na situace, kdy jsou zvířata přímo ovlivňována rozkazy lidí – vedení, řízení zvířete.

8.7.2. Privilegovaná zvířata - § 2934

Cílem tohoto ustanovení je též chránit před újmou způsobenou zvířaty. Ovšem toto pravidlo poukazuje na možnosti, kdy je vlastník zvířete oprávněn se ze vzniklé újmy vyvinit a to v případě, kdy dokáže, že újmu nezavinil. To může dokázat v případě, že domácí zvíře, které chová je jedním ze dvou případů privilegovaného zvířete. V prvním případě se jedná o zvíře, které slouží k výkonu povolání nebo jiné výtěžné činnosti či obživě a v druhém případě se jedná o zvířata sloužící jako pomocníci pro osobu se zdravotním postižením. V případech, kdy tato privilegovaná zvířata způsobí újmu je vlastník povinen se

vyvinít způsobem, kterým dokáže, že při péči o zvíře vyvinul všechno úsilí a pečlivost při dozoru nad zvířetem.²⁶

8.7.3. Svémocné odnětí zvířete - § 2935

Svémocné odnětí zvířete chrání vlastníka zvířete před nahrazováním újmy, za kterou není zodpovědný. Svémocným odnětím se rozumí trestný čin jako je loupež, krádež apod. Zákoník ukládá vlastníkovi zvířete, aby učinil všechna opatření, aby ke svémocnému odnětí zvířete nedošlo.

8.8. Škoda způsobená věcí

8.8.1. Škoda při použití vadné věci - § 2936

Dlužník plnící povinnosti má za úkol používat bezvadné věci, věci mít řádně zkontrolované a udržované ve stavu, který nepovede ke vzniku újmy.

8.8.2. Škoda způsobená věcí samou od sebe, jejím pádem nebo vyhozením - § 2937

Každá věc má škodní povahu. Dohled nad ní udržuje její vlastník, který také nese odpovědnost za případnou vzniklou škodu. Vlastník má možnost se z náhrady škody vyvinít jestliže dokáže, že nejednal zaviněně, tedy dodržel nad věcí dohled.

Pokud dojde ke vzniku újmy samotnou povahou věci. Tedy pokud věc nedostala vnější podnět jedná se o škodu vzniklou samo od sebe. Jedná se především o situace, kdy člověk věc k něčemu použije, ona ale nevydrží vnější vliv a způsobí škodu člověku. Jako příklad lze uvést židli, která nemá žádnou vadu, ale zlomí se jí noha pod vahou člověka na ní sedící a tím mu způsobí újmu.

8.8.3. Zřícení budovy nebo odloučení její části - § 2938

Tímto ustanovením chrání občanský zákoník takové poškozené, kterým dojde ke vzniku újmy nedostatečnou starostí vlastníka budovy o její stabilitu a udržení stavby ve stavu odpovídajícím statickým a inženýrským nařízením. Ke vzniku újmy může dojít jak zřícením celé budovy, tak odloučením „pouze“ její části. Poškozenému pak postačí dokázat vznik újmy, vznik škodné události, vadu budovy, příčinnou souvislost mezi újmou a škodní událostí a příčinnou souvislost mezi škodní událostí a vadou budovy.

²⁶ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1630-1632. ISBN 978-80-7400-287-8.

Povinným k náhradě vzniklé újmy je vlastník budovy. Může zde vzniknout předpoklad pro stíhání za vzniklou újmu též předchozího vlastníka budovy, jestliže vada budovy či její neudržování probíhalo již za předchozího vlastnictví či samotnou vadu neoznámil majiteli následujícímu a ten ji nemohl zjistit.

8.9. Škoda způsobená vadou výrobku

8.9.1. Výrobek, výrobce, kvazivýrobce, dovozce - § 2939

Pokud je poškozenému způsobena škoda vadou výrobku, musí poškozený prokázat její vadu, vzniklou újmu a příčinnou souvislost mezi vadou a vzniklou újmu. Uspokojit právo na náhradu má potom výrobce daného výrobku, který měl vadu. Výrobcem rozumíme takovou osobu, která uvedla výrobek na trh. Může se jednat o průmyslové, ale i domácí či řemeslné výroby. Dále může k plnění být povinen tzv. kvazivýrobce. Kvazivýrobcem rozumíme osobu, která poskytla své jméno či ochranou známku či jiný rozlišovací znak na finální produkt. Tím donutila spotřebitele si myslet, že je opravdovým výrobcem daného produktu. Další osobou, která může být povinna hradit vzniklou újmu je dovozce, který dovezl výrobek v rámci svého vlastního podnikání do země za účelem uvedení výrobku na trh.

Poškozený je zatížen spoluúčastí, která je stanovena na výši 500 eur. Pokud vznikne poškozenému škoda nepřesahující částku 500 eur, nemá nárok na náhradu škodu. Pokud mu naopak vznikne škoda vyšší než 500 eur má nárok na náhradu škody ve výši, o kterou škoda přesáhla tuto částku.

8.9.2. Dodavatel - § 2940

Komentované pravidlo sleduje dodavatele zboží a dává jím tímto nepřímou za úkol znát výrobce dovážených produktů. Nezná-li totiž výrobce produktu, který způsobí újmu, jde to dodavateli k tíži.

Za dodavatele je považován každý, kdo rozšiřuje výrobek někomu jinému a není ani výrobcem, ani kvazivýrobcem, ani dovozcem daného výrobku.

Aby byl dodavatel povinen nahradit vzniklou újmu, musí dojít k nenaplnění jedné ze dvou podmínek – dodavatel nesdělí do měsíce od vzniku škodní události kdo je výrobcem produktu anebo je znám výrobce, ale dodavatel nesdělí, kdo je dovozcem výrobku do jednoho měsíce od vzniku škodní události.

8.9.3. Vadnost výrobku - § 2941

Výrobek považujeme za vadný, pokud je prokázáno, že byla překročena bezpečnostní očekávání od daného výrobku. „*Komentované pravidlo omezuje vady výrobku pouze na ty, které mají vztah k vlastnostem výrobku ovlivňujícím jeho bezpečné užívání, ať již jde o vadu výrobní, konstrukční či chybu v návodu. Platí, že je-li výrobek vadný, není ještě proto nebezpečný.*“²⁷ Není pak přihlíženo k subjektivním názorům poškozeného na vady výrobku ani do vad výrobku nezahrnujeme zjevně nebezpečné vlastnosti, jako například obsah nikotinu v cigaretách.

Při hodnocení vadnosti výrobku je brán zřetel na prezentaci výrobku před jeho uvedením na trh, jeho cenu a s ní spojená očekávání průměrného uživatele apod.

8.9.4. Liberační důvody - § 2942

Paragraf 2942 ve svých prvních dvou odstavcích říká škůdci, v jakých případech se může z náhrady škody vyvinit. Předpokládá, že náhrada škody by se měla spravedlivě rozdělit mezi výrobce a též je potřeba zohlednit zavinění na straně poškozeného.

Jedna z možností, jak se zbavit povinnosti nahradit újmu zcela, nebo alespoň z části je dokázat, že vznik újmy má na svědomí poškozený. Druhou možností je pak případ, kdy újmu zavinila osoba, za kterou poškozený odpovídá.

„(2) *Povinnosti k náhradě škody se tato osoba rovněž zproští, prokáže-li že*

a) výrobek na trh neuvedla,

b) lze důvodně předpokládat s přihlédnutím ke všem okolnostem, že vada neexistovala v době, kdy byl výrobek na trh uveden, nebo že nastala později,

c) výrobek nevyrobila pro prodej nebo jiný způsob použití pro podnikatelské účely, ani že výrobek nevyrobila nebo nešířila v rámci své podnikatelské činnosti,

d) vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná, nebo

e) stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.

²⁷ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1653-1655. ISBN 978-80-7400-287-8.

(3) *Kdo vyrobil součást výrobku, zproští se povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že vadu způsobila konstrukce výrobku, do něhož byla součást zapracována, nebo že ji způsobil návod k výrobku.*

(4) *Vzdá-li se druhá strana předem práva na náhradu škody zcela nebo zčásti, nepřihlíží se k tomu.*

(5) *K ujednáním odporujícím odstavcům 1 až 4 se nepřihlíží.*²⁸

8.9.5. Omezení ochrany při škodě na věci - § 2943

Toto krátké ustanovení nám blíže specifikuje případy, kdy nebudeme aplikovat § 2939–2942. Tato konkrétní ustanovení neužijeme v případech, kdy vada způsobila poškození vadného výrobku nebo poškození věci určené a užívané převážně k podnikatelským účelům.

8.10. Škoda na převzaté věci - § 2944

Ustanovení týkající se škody na převzaté věci si dává za úkol působit preventivně na osobu, která věc přebírá, aby s ní řádně nakládala tak, aby nedošlo ke vzniku újmy a také zavazuje dlužníka, který osobě věc svěřil, že osobu zná a může jí důvěřovat.

Svěření věci do péče musí být založeno na vzniku závazku, jako například smlouva o dílo, o úschově apod.

8.11. Škoda na odložené věci - § 2945

Škodou na odložené věci se rozumí škoda vzniklá osobě, která odložila svou věc na místě obvyklém k jejímu odložení, zaparkovala své vozidlo v hlídané garáži apod.

Zařízení, ve kterém je obvyklé si odložit věci ručí pouze za takové odložené věci, které se v takovém zařízení běžně odkládají. Pokud si zuje zákazník v restauraci boty, nebude mu za ně restaurace ručit, neboť se boty v restauraci běžně neodkládají.

Jedná-li se o hlídané parkoviště, zde je v úschově pouze automobil a jeho příslušenství, nikoli pak věci vnesené do něj, například mobilní telefon.

Právo na náhradu takto vzniklé škody má poškozený do patnácti dnů ode dne, kdy se o ní musel dozvědět.

²⁸ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012, §2942, odst. 2, 3, 4, 5.

8.12. Škoda na vnesené věci

8.12.1. Ubytovací služba, vnesená věc, liberace - § 2946

Do ubytovacích zařízení se mohou snadno dostat třetí osoby. Toto ustanovení si proto klade za úkol chránit ubytované hosty před vniknutím a způsobením škody třetími osobami a podněcuje provozovatele ubytovacího zařízení k důkladnosti při provádění kontrol a opatření v ubytovacím zařízení.

Škudce se může ohradit proti povinnosti náhrady škody liberačními důvody přímo uvedenými v zákoně. Jedná se o případy, kdy by ke škodě došlo i jinak nebo škodu způsobil ubytovaný či osoba, která ubytovaného z jeho vůle provází.²⁹

8.12.2. Výluka z náhrady škody - § 2947

Tento paragraf uvádí věci vyňaté z povinnosti nahradit škodu. Jedná se výslovně o vozidla, věci ponechané ve vozidle a živá zvířata, pokud nebyli ubytovatelem přebrány do úschovy.

8.12.3. Rozsah náhrady škody - § 2948

Limit pro náhradu škody ubytovatelem je sto násobek denní ceny za ubytování. Pokud škoda nepřesáhne tuto částku, je výše náhrady škody v plném rozsahu. Pokud škoda tuto částku přesahuje, je tato částka limitem náhrady.

Denní cenou za ubytování je myšlena cena bez dalších poplatků (stravné apod.). Nebyla-li tato cena sjednána, počítá se s cenou za ubytování obvyklou. Tohoto pravidla užití učiníme i v případě, že bylo ubytování sjednáno za akční cenu. V případě ubytování více osob v daném pokoji vycházíme z ceny rozpočítané na jednu osobu.

Limitu určeného pro horní hranici náhrady škody nevyužijeme v případě, kdy ubytovatel převzal věc do úschovy nebo ji odmítl uschovat v rozporu se zákonem nebo byla škoda způsobena přímo ubytovatelem či osobou, která zde pracuje.

8.12.4. Lhůty pro uplatnění práva - § 2949

Právo na náhradu škody by měl poškozený uplatnit bez zbytečného odkladu u ubytovatele. Bez zbytečného odkladu má takový význam, aby případný

²⁹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1669-1671. ISBN 978-80-7400-287-8.

škůdce stihl zamezit vzniku dalších škod či učinit regres, tj uvést věci do předešlého stavu. Pokud tak ubytovaný neučiní, nebude mu právo na náhradu škody u soudu přiznáno upozorní-li na to ubytovatel. Nejzazší termín pro uplatnění práva na náhradu škody je patnáct dnů od doby, kdy se poškozený o škodě musel dozvědět. Tato lhůta se neuplatní v případě, kdy ubytovatel převzal věc do úschovy nebo ji odmítl uschovat v rozporu se zákonem nebo byla škoda způsobena přímo ubytovatelem či osobou, která zde pracuje.

8.13. Škoda způsobená informací nebo radou - § 2950

Za škůdce v tomto ustanovení pokládáme v prvním případě buď znalce, odborníka nebo osobu, která se za odborníka vydává. V druhém případě je považován za škůdce kdokoli.

V případě způsobení škody odborníkem jsou dána specifika pro vznik povinnosti nahradit újmu, kterými jsou:

„a) škůdce je odborníkem (ve smyslu § 5 odst. 1),

b) podá neúplnou či nesprávnou informaci nebo škodlivou radu v rámci své odbornosti,

c) činí to za odměnu,

d) vznikne újma,

e) újma je v příčinné souvislosti s poskytnutou informací (radou).“³⁰

Pokud osoba podle rady takového odborníka nejednala nebo jeho informaci nevezala v potaz, nejedná se o vznik povinnosti nahradit škodu.

Pro uplatnění náhrady škody vůči neodborníkovi jsou předpoklady následující – poskytl informaci nebo radu s vědomím, že může způsobit újmu – vznikla újma, mezi kterou je příčinná souvislost se sdělením dané informace.

9. Způsob a rozsah náhrady – obecná ustanovení

9.1. Způsob náhrady újmy - § 2951

Majetková újma se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Pokud tak nelze učinit nebo si to poškozený žádá, hradí se škoda v penězích.

³⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1675. ISBN 978-80-7400-287-8.

Jakoukoli náhradu mimo peněžní považujeme za naturální restituci. Výsledná stav po takové restituci má být jako by poškozený žádnou újmu neutrpěl. Takový stav ale nelze nikdy dosáhnout. Nelze zcela nahradit předešlý stav tak, aby stav před i po byl zcela totožný. Proto raději hovoříme o tzv. obnovení původního hospodářského stavu, což znamená, že se škůdce snaží obnovit takový stav, který bude nejlépe odpovídat stavu, který v minulosti existoval. Lze ji též označit za způsob, na kterém se nepodílí poškozený. Pokud je schválena naturální restituce, je na škůdci, jak k této nápravě dojde. Nejedná se tedy o naturální restituci v případě, že si poškozený nechá věc opravit či zakoupí novou, která nahradí zničenou a požaduje proplacení účtu. Může nastat i případ, kdy soud návratu v předešlý stav nevyhoví. Jedná se o případy, kdy je zcela nemožné nebo není dobře možné takového stavu vůbec dosáhnout. Také se může jednat o případ, kdy by náklady na uvedení věci do předešlého stavu značně přesahovali náklady na pořízení věci nové.

Ne vždy stačí naturální restituce k uspokojení. Lze tedy akceptovat smíšený způsob náhrady. Jedná se o případy, kdy lze věc opravit, ale stav opravené věci nenahradí poškozenému ztrátu, kterou utrpěl a proto ji doplníme peněžní náhradou. Jedná se například o případy, kdy je škůdce povinen uvést nabouraný automobil do předešlého stavu opravou, avšak i přes to, že bude automobil vypadat jako před vznikem škody, již bude ztrácet na své hodnotě, protože dostane status „bouraného“ vozidla, což by mělo zásadní význam při prodeji takového vozidla.

V případě nemožnosti uvedení věci do původního stavu přistupujeme k peněžité náhradě vzniklé újmy. Základním bodem pro stanovení výše náhrady je výše nákladů, které jsou nutné k tomu, aby odškodnění došlo k uvedení věci do předešlého stavu.

„Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním.“³¹
Zadostiučinění se poskytne v penězích, nelze-li ho zajistit jinak, aby újmu nahradilo skutečně a dostatečně.,

Nemajetkovou újmu neumíme přesně vyčíslit. Poškozený by měl být přesvědčen, že ten kdo újmu způsobil určitým způsobem zpytuje svědomí a došel

³¹ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbírka zákonů. 2012, §2951 odst. 2.

momentální morální újmy a zároveň může získat peníze k tomu, aby si opatřil co si přeje a zpřijemnil si tím život a s tím snížil pocit křivdy. Morální satisfakcí od škůdce může mít formu omluvy, odvolání apod.

Promlčecí lhůta na zadostiučinění je tříletá.

9.2. Rozsah náhrady škody - § 2952

Ustanovení § 2952 rozděluje škodu na škodu skutečnou a ušlý zisk. Rozdělení škody při vzniku povinnosti na náhradu není důležité, neboť někdy je těžké rozdělit škodu na škodu skutečnou a ušlý zisk, protože se mohou navzájem překrývat. Jedná se tedy stejně o plné nahrazení škody. Rozsah náhrady škody však může být smluvně omezen.

Škodou skutečnou rozumíme znehodnocení existujícího jmění poškozeného, včetně nákladů na odstranění vzniklého znehodnocení.

Druhý odstavec daného ustanovení nám stanovuje, že zatížení jmění dluhem je škodou. Škůdce může odpustit dluh poškozenému, pokud však je dluh vůči třetí osobě, musí dát poškozený svolení škůdci na jeho uspokojení, jinak není věřitel povinen plnění od škůdce za poškozeného přijmout.

Ušlým ziskem rozumíme nedostavené se rozmnožení majetku, které by bylo možné předpokládat za normálního stavu. Eventuální rozmnožení majetku musí být doložitelné. Nesmí se jednat o pouhé předpokládané příjmy.

9.3. Snížení náhrady – moderační právo soudu - § 2953

Soudní snížení náhrady škody nazýváme moderačním právem soudu, nelze jím však zprostit škůdce povinnosti úplně. Ke snížení náhrady za vzniklou škodu může soud přistoupit v případech, kdy jsou dány důvody zvláštního zřetele hodné a hlavně nebyla újma způsobená úmyslně. Zákoník jednotlivé případy uvádí, jejich výčet však není striktně uzavřený. Jedním z případů může být, pokud se škůdce ocitne v nouzi.

V druhém odstavci je definováno, v jakých případech nelze přistoupit ke snížení náhrady. Pokud se jedná o vznik škody odborníkem nebo tím, kdo se jako odborník prezentoval a ke škodě došlo při odborné péči.

9.4. Uspokojení poškozeného z věcí nabytých škůdcem za získaný majetkový prospěch - § 2954

V případech, kdy škůdce škodu způsobí úmyslným trestným činem, ze kterého měl majetkový prospěch, je přípustné, aby k náhradě škody byl použit majetek přímo nabytý touto trestnou činností. O takovou náhradu žádá přímo sám poškozený.

9.5. Určení výše náhrady soudem - § 2955

Určení výše škody má v první řadě na starost sám poškozený. Škoda by měla být stanovena konkrétně, v obtížných případech lze přistoupit ke znaleckému posouzení. V § 2955 hovoříme o případech, kdy je určení výše škody zvlášť obtížné, splňuje jednu ze dvou podmínek – určení přesné výše škody je zcela nemožné anebo určení přesné výše je sice nemožné, ale náklady na dokazování by byly nepřiměřené a tím se dokazování stalo nerozumným. V takových případech je na soudu, aby určil spravedlivou výši náhrady škody.

10. Způsob a rozsah náhrady – Náhrada při újmě na přirozených právech člověka

10.1. Obecná ustanovení

10.1.1. Následek porušení přirozeného práva člověka - § 2956

Tato ustanovení týkající se práv člověka poukazují na důležitost plného nahrazení vzniklé újmy v případech, kdy dojde k narušení přirozených práv člověka. Přirozená práva mají pouze fyzické osoby. Mezi přirozená práva řadíme taxativně – život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.³²

Při hrazení majetkové i nemajetkové újmy při újmě na přirozených právech člověka je brán zřetel zejména na vzniklé duševní útrapy – psychická utrpení. Duševními útrapami rozumíme vnitřní mučivé pocity, které mohou mít vazbu na tělesná zranění.

³² HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1700-1701. ISBN 978-80-7400-287-8.

10.1.2. Okolnosti zvláštního zřetele hodné - § 2957

Při posuzování a určování výše náhrady škody je třeba dbát též na pozorování škůdcova chování. Při porušení přirozených práv člověka je také přihlíženo k okolnostem zvláštního zřetele hodných. Za okolnosti zvláštního zřetele hodných rozumíme úmyslné způsobení újmy škůdcem a obavy o ztrátu života poškozeného.

První ze zmíněných okolností je úmyslné zavinění. Úmyslné zavinění je zde rozvinuto v podobě použití lsti, pohrůžky, zneužití závislosti poškozeného na škůdci, násobení účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, násobení účinků zásahu v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody.³³

Další obtížnou situací pro poškozeného s možností výší náhrady škody je obava ze ztráty života např. v případech, kdy je lékařsky špatně diagnostikována závažná nemoc, která má za následek smrt, ale z dalších vyšetření se zjistí, že původní diagnostika nebyla pravdivá. Osoba si však již stihla projít pocity spojenými s očekávaným koncem života.

10.2. Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení

10.2.1. Náhrada majetkové újmy při ublížení na zdraví - § 2958

Pokud je osobě způsobena nemajetková újma ve formě újmy na přirozených právech člověka konkrétně ublížení na zdraví, náleží poškozenému náhrada nemajetkové újmy včetně duševních útrap – zejména bolest a ztížení společenského uplatnění. Mimo tyto vyjmenované nemajetkové újmy je třeba výslovně poskytnout zadostiučinění za všechno strádání a utrpení, které musel postižený snášet v důsledku újmy způsobené ublížením na zdraví.

Samotné ublížení na zdraví vnímáme jako újmu způsobenou člověku ve fyzické i psychické sféře zároveň.

10.2.2. Blízké osoby jako sekundární oběti - § 2959

V případě usmrcení člověka náleží náhrada újmy jeho blízkým osobám. Zejména manželům, rodičům, dětem, sourozencům apod. Tyto vazby jsou jedny z nejsilnějších vazeb co se citových pout týče. V případě ublížení či usmrcení

³³ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012, §2957.

blízkého člověka může osoba zažívat větší bolest než kdyby jí samotné byla fyzická způsobena. Proto náleží takovým osobám peněžitá odměna.

10.2.3. Náklady spojené s péčí o zdraví - § 2960

Toto ustanovení bere v potaz osoby, které vynakládají náklady spojené s péčí o zdraví, osobu nebo domácnost poškozeného. Jedná se tedy o účelné náklady, které nevznikají konkrétně poškozenému, ale osobě o něj pečující. Tyto náklady jsou hrazeny jednorázovou částkou po jejich vynaložení.

10.2.4. Náklady pohřbu - § 2961

Pokud osoba zemře v důsledku ublížení na zdraví, vzniká tím nárok na náhradu vynaložených nákladů na pohřeb této osoby, které nejsou kryty veřejnou dávkou tzv. pohřebním a nebyly uhrazeny z pozůstalosti.

10.3. Peněžité dávky

10.3.1. Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti - § 2962

Pokud je osoba v pracovní neschopnosti vzniklé jako důsledek újmy na zdraví, má právo na poskytnutí kompenzace za výpadek svého příjmu. Z toho vyplývá, že se jedná o časově omezenou náhradu. Jejím počátkem je brán začátek pracovní neschopnosti a jejím koncem ukončení pracovní neschopnosti a návratu k výdělečné činnosti.

Startovní částkou pro výpočet výše náhrady je průměrný výdělek poškozeného. Náhrada se pak poskytuje peněžitým důchodem – opakované peněžité plnění, tj. renta. Lze dojít k dohodě mezi škůdcem a poškozeným o uhrazení jednotné částky tzv. narovnání. Soud však musí vzít v potaz, zda je škůdce schopný složit takovou jednorázovou částku najednou.

K náhradě ztráty na výdělků žáka nebo studenta dochází ode dne, kdy měla skončit jeho povinná školní docházka.

10.3.2. Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti - § 2963

V případě, kdy se poškozený po dokončení léčby vrací do pracovního procesu, dojde ke kompenzaci výpadku příjmu, který je mu způsoben snížením jeho výdělečné schopnosti v důsledku ublížení na zdraví, které utrpěl. Výše náhrady tedy činí rozdíl mezi výdělkem, který poškozený vydělával před vznikem

újmou a výdělkem, který vydělává po návratu do procesu. Konec takovéto náhrady újmou nastává v případě přiznání starobního důchodu poškozenému. Má však nárok na náhradu za ztrátu na důchodu.³⁴

10.3.3. Náhrada za ztrátu na důchodu - § 2964

Právo na náhradu za ztrátu na důchodu vzniká poškozenému pokud pobíral náhradu za ztrátu na výdělku po ukončení pracovní neschopnosti a to v rozhodném období pro vyměření důchodu.

Výše náhrady se vypočítává jako rozdíl mezi důchodem, který by býval dostával, kdyby se do vyměřovacího základu připočetla náhrada za ztrátu na výdělku po ukončení pracovní neschopnosti a skutečně vyměřeným a pobíraným důchodem. Náhrada se též vyplácí rentou.

10.3.4. Náhrada bezplatně poskytované práce - § 2965

Náhrada bezplatně poskytované práce se poskytne tomu, komu poškozený bezplatnou prací vykonával a z důvodu ublížení na zdraví ji dále vykonávat nemůže. Výše náhrady je zde obtížné vypočítat, vychází se ale z obvyklé tržní hodnoty práce, kterou poškozený vykonával a hradí se rentou.

10.3.5. Náhrada nákladů na výživu pozůstalým - § 2966

Hlavní úkol tohoto ustanovení je zajištění výživy pozůstalých a jiných osob, kteří o ni přišli kvůli smrti vyživovatele a zajištění jim obdobného stavu i po jeho smrti. Náhrada újmou formou nákladů na výživu se poskytuje pouze přímým poškozeným.

Může vzniknout též povinnost nahradit výživu i tomu, ke komu poškozený nebyl povinen takovou péčí plnit. Užito ji bude v případě, kdy se jedná o slušnost.

10.3.6. Výpočet náhrady nákladů na výživu - § 2967

Při výpočtech výše náhrady se vychází z průměrného čistého výdělku zemřelého. Horní hranice je stanovena tak, že nesmí úhrnem převýšit to, co by zemřelému náleželo jako náhrada za ztrátu na výdělku.³⁵ Dále se přihlídnou k eventuální délce života zemřelého a též jak dlouho by pravděpodobně zemřelý

³⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1733-1739. ISBN 978-80-7400-287-8,

³⁵ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1744-1745. ISBN 978-80-7400-287-8.

plnění poskytoval např. v případě plnění osobě studující – dostudování či dovršení 18-ti let.

10.3.7. Odbytné - § 2968

„Je-li pro to důležitý důvod a žádá-li o to poškozený, přizná soud poškozenému namísto peněžitého důchodu odbytné.“³⁶

Odbytným se rozumí jednorázové odškodnění namísto plnění důchodem, tedy rentou, tedy pravidelně se opakujících dávek. Plněním odbytného navždy zaniká nárok na důchod.

Aby bylo možné plnění odbytného, jsou namíste dvě podmínky – poškozený o něj zažádal a k jeho přiznání je zde důležitý důvod.

Výše odbytného se určuje tak, aby byla poškozenému vyplacena celá částka, na kterou by získal nárok po dobu vyplácení důchodu.

11. Způsob a rozsah náhrady – zvláštní ustanovení

11.1. Náhrada při poškození věci - § 2969

Pokud již vznikla povinnost nahradit újmu za poškození věci, nastupuje toto asistenční ustanovení. Nepočítá se zde pouze s poškozením, ale též se bere v potaz zničení, ztráta či odcizení, eventuálně obchodní znehodnocení.

Primárně se výše škody určuje v případě, kdy není možné uvedení v původní stav. Peněžitá hodnota by se měla vyrovnat takové částce, která by byla potřebná pro uvedení věci do původního stavu.

Sekundární možností pro určení výše škody je vypočtení ceny obvyklé, které spočívá v porovnání stavu věci v současnosti a porovnání teoretického stavu věci, který by tu byl, kdyby nedošlo ke škodní události.

Při újmě na věci se též přihlíží k eventuální nemajetkové újmě v podobě zvláštní obliby věci. Peníze zde plní úlohu odčinění citové bolesti. Pro přiznání „přirážky“ za poškození věci zvláštní obliby je nutné, aby škůdci bylo dokázáno, že věc poškodil ze škodolibosti nebo ze svévole.

11.2. Náhrada při poranění zvířete - § 2970

V § 2970 hovoří NOZ o případech, kdy poškozený vynaloží účelné náklady na léčení poraněného zvířete. Takové náklady je škůdce povinen nahradit

³⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In. Sbíрка zákonů. 2012, §2968.

i v případě, že přesahují cenu zvířete. Náhrada nákladů je přiznána tomu, kdo léčení zaplatil, nemusí se tedy jednat přímo o vlastníka zvířete.

Je zde také výslovně stanoveno, že je škůdce povinen poskytnout zálohu na takovéto náklady. Ukončením nároku na náhradu škody se rozumí ukončení léčby zvířete nebo nabytí právní moci rozhodnutí soudu o výši škody.³⁷

11.3. Náhrada nemajetkové újmy - § 2971

Ustanovení § 2971 týkající se náhrady nemajetkové újmy je možné užít v případě dvou rovin:

„a) jako subsidiární pravidlo umožňující ve stanovených případech přiznat poškozenému náhradu nemajetkové újmy,

b) jako pravidlo poskytující ochranu tzv. sekundárním obětem, tedy subjektům, které nejsou přímými poškozenými, ale jejichž nemajetková újma se odvozuje od újmy jiné osoby (reflexní újma).“³⁸

Odškodnění je namístě zejména v případech, kdy újma vznikla v případě, kdy škůdce porušil důležitou právní povinnost z hrubé nedbalosti a též pokud újmu způsobil úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné.

Nemajetková újma se odčiňuje u primárního poškozeného, cítí-li poškozený újmu jako osobní neštěstí, které nelze odčinit jinak. V případě sekundárního poškozeného pocítil-li, že z újmy primárního poškozeného v něm dochází k vnitřním psychickým procesům, které vedou k utrpení traumatu jeho vlastní osoby.

³⁷ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1751-1753. ISBN 978-80-7400-287-8,

³⁸ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§ 2055-3014) Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1753. ISBN 978-80-7400-287-8.

Závěr

Náhrada majetkové a nemajetkové újmy je velice obsáhlou tematikou, kterou nemá tato práce šanci zcelit dohromady. Je zde ale poskytnut stručný přehled a charakteristika jednotlivých ustanovení s ohledem na laickou veřejnost.

Hlavním smyslem je zde charakteristika prevence před vznikem újmy. Občanský zákoník se snaží chránit a varovat každou osobu před událostmi, kterými lze způsobit újmu jiné osobě a nasměrovat každého k řešení nastalých situací. Sám ohrožený, ale i osoba, od které nebezpečí hrozí mají tzv. zakročovací povinnost. Jsou povinni zakročit vůči hrozícímu nebezpečí přiměřeným způsobem a tak předejít vzniku větších škod nebo vznik škody odvrátit úplně.

Navazujícím institutem na prevenci je oznamovací povinnost, kterou má ten, kdo porušil nějakou právní povinnost, nebo ten kdo může a má vědět, že ji poruší.³⁹ Oznamovací povinnost by měl splnit bezprostředně. Pokud tak učiní, není možné, aby se poškozený domáhal náhrady škody, pokud jí mohl díky oznámení zamezit.

Ideálním stavem je dodržování prevence a oznamovací povinnosti. V takovém případě bude docházet k minimu škod.

Důležitou roli hrají také okolnosti vylučující protiprávnost, kterých se občanský zákoník v problematice náhrady majetkové a nemajetkové újmy dotýká jen lehce a to nejčastějších institutů, kterými jsou krajní nouze a nutná obrana. Nutno ještě na závěr připomenout alespoň jeden institut, který spadá pod okolnosti vylučující protiprávnost. Svépomoc jako záchrana v případech, kdy je ohroženo něčí právo, ale eventuální přivolání orgánů veřejné moci by přišlo pozdě, je oprávněn každý si přiměřeným způsobem ke svým právům pomoci sám.

Dále již občanský zákoník specifikuje dané možnosti vzniku majetkové či nemajetkové újmy, stanovuje výše a limity náhrad, lhůty a práva účastníků.

³⁹ ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 14. doplněné vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckovy učební texty. ISBN isbn978-80-7400-583-1.

Seznam literatury

- [1] **ACHOUR Gabriel, M. PELIKÁN.** *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích.* Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2015. ISBN 978-80-7418-231-0.
- [2] **ČESKO.** *Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: Sbírka zákonů.* 2012.
- [3] **ELISCHER David, a kol.** *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona.* Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-382-7.
- [4] **HENDRYCH, Dušan a kol.** *Právnícký slovník.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
- [5] **HULMÁK, Milan a kol.** *Občanský zákoník VI. Závazkové právo Zvláštní část (§2055-3014) Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.
- [6] **ŠÍMA Alexandr, Milan SUK.** *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy. 14., doplněné vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-583-1.